

בל הבשר

דאגב חורפיה בלע (שמתוך חריפותו הוא בולע ביותר) ובלע משמנונית הבשר שבסכין, ונאסר בכך לאכילה בכוחה. אבל סכין שיש בה טעם בשר שחתכה את ירק הקישות, שאין בירק כוזה חריפות כשל צנון – אין הקישות נאסר בכך לאכילה בכוחה, שאין שמנונית הבשר נבלעת בו, ולכך די שיהא גריר לבי **פסקיה ואכיל** (גורר, מסיר את מקום החיתוך, ואוכל) את הקישות אף בכוחה. וכן **קילחי דליפתא** (קלחים של לפת) שנחתכו בסכין שיש בה טעם בשר – שרי (מותרים) הם באכילה עם כוחה. ואולם קלחים דסילקא (של סלק) שנחתכו בסכין שיש בה טעם בשר – הריהם **אסירי** (אטורים) באכילה עם כוחה, לפי שהסכין בחיתוכם נתן בהם משמנונית הבשר שבה. ואולם אי פתך **בהו דליפתא** (אם עירב בין קלחי הסלק, קלחי לפת) באופן שחתך בתחילה בקלחי הלפת ולאחר מכן בקלחי הסלק – **שפיר דמי** (יפה נחשב), ומותר, שכן חיתוך קלחי הלפת מבטל את טעם השמנונית שבסכין.

א ובענין קרוב מביאים מה **שבעא מיניה** (שא? אותן) **רב דימי מרב**

נחמן: מהו הדין לענין אנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא (הנחת כד מלח, שממנו רגילים למלוח את התבשיל הבשרי, אצל ליד כד של כוחח, שהוא מאכל חלבי). האם יש מקום לחשוש שמא יפול מן הכוחח במלח, בלא שידע, ויבוא למלוח ממנו את התבשיל הבשרי? **אמר ליה** [ר?] **רב נחמן** לרב דימי בתשובה: **אסור הדבר**. חזר ושאל אותו רב דימי: וכד **דחלא מאי** (של חומץ, הניתן בתבשיל הבשרי בצד כד של כוחח, מהו). האם יש לחשוש שמא יפול מן הכוחח אל החומץ? **אמר ליה** [ר?]: **שרי** (מותר) הדבר, שאין מקום לחשש זה. חזר ושאל רב דימי: **ומאי שנא** (ובמה שונה הדבר, מה ההבדל בין שני אלה? השיב לו רב נחמן: **לכי תיכול עלה כורא דמלחא** (כאשר תמדוד על כך כור, מידה גדולה, של מלח) אז תבין! כלומר, עיין ותבין בעצמך. ומסבירים: **מאי טעמא** (מה טעם הדבר)? **האי** (זה, כוחח שנפל ממנו למלח) – **איתיה איסורא בעיניה** (ישנו האיסור בעינו). שהרי הוא ניכר, שכן הריהו עבה, ואין הוא בטל במלח. ולכך אסור להניח את כד הכוחח בצד כד המלח. ואילו **האי** (זה, כוחח שנפל לחומץ) – **ליתיה איסורא בעיניה** (אין האיסור ניכר בעינו). ואין הכוחח נותן טעם בחומץ.

ב ועוד בדינו של כד כוחח, נמסר כי **ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא** (גוזל אחד שנפל לתוך כד של כוחח), ואף שהכוחח הוא מאכל חלבי – **שרייה** (התיר אותן) **רב חיננא בריה** (בנו) **של רבא מפשרוניא** את הגזול באכילה. **אמר רבא**: **מאן חכים למישרי כי האי גוונא** (מיהו החכם להתיר דבר כזה שנראה על פניו כאיסור). **אי לאו** [אם לא] **רב חיננא**

בטל ברוב, ובכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא. וקערות שמשתמשין בהן בשר, שהודחו במתבת של חלב בכלי ראשון, ושניהם בני יומן – יש לאסור, אפילו אם נאמר לאו דוקא עלו אלא אפילו נתבשלו, אם השמנונית בעין על הקערות. דהוי כסכין שלא נתקנה, דאסר בקונטרס ללשון אחר. ואפילו אין שמנונית בעין – אסור, דהקערות נוגעות במחבת, ונפלט טעם מזה לזה, והוי טעם שני באיסור. ועוד: דלא דמי כלל לדגים שעלו בקערה, דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים – מיד נאסרו המים, וחזרין ואוסרין הקערות והמתבת. ואם האחד אינו בן יומן, אז אותו שהוא בן יומן מותר.

אגב חורפיה בלע – יש לזהר שלא לחתוך שומין כרישין ובצלים בסכין חולבת, משום דחריפי טובא. והיכא דחתך ונתנן בקדרה מלאה מים רותחת – מותר בששים, לבטל טעם הבלוע בירק ונפלט מן הסכין. אבל חתכו בסכין של גוי – נעשה הירק כולו נבלה, וצריך ששים לבטל הירק. וצריך עיון אם הסכין מקונח ואין בן יומן, אי חורפא זידהו מחלאל לשבת, כדאמר גבי חלתית פרך "אין מעמידין" (עבודה זרה לט,א).

מהו לאנוחי כדא דמלחא בהדי כדא דכמכא אמר ליה אסור – אין לאסור מטעם זה להניח בתבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב – דהתם נוהר יפה שלא יפול מזה על זה, אבל הכא – לא מסקי אדעתייהו לזהר שלא יפול מן הכוחח במלח, ולא ידע, וימלח ממנו בשר. וכן דחלא, כי דרך לתת חומץ בתבשיל, וחישיני שמא יפול מן הכוחח לתוכו ויחזור ויתן לתוך התבשיל.

עיונים

דאגב חורפיה בלע ובטעם הדבר שדגים שעלו בקערה שמותר לאוכלם בכוחה, ואילו צנון שנחתך בסכין שחתך בה בשר אסור לאוכלו בכוחה, פירש רש"י שבדגים יש רק טעם הבשר שהיה בתוך הקערה ועבר לתוך הדגים, ונקבע שטעם קלוש שכזה (נותן טעם בן נותן טעם) אינו נחשב לאיסור בשר בחלב. ואילו בסכין מואבר בשמנונית ממש של בשר הנאספת על הסכין. שכן סתם קערות הריהן מקונחות היטב מן השומן הקרוש שעליהן לאחר שהיה בהן הבשר. מה שאין בן בסכין החותכת בשר, שיש ושמנונית הבשר נקרשת עליה, ואין היא ניכרת למראה עין, אף שאינה מקונחת משם. וכאשר הוא חותך בסכין זו את הצנון, הרי הצנון בולע משמנונית הבשר ממש. ועוד הוסיף רש"י בהבחנה שבין דגים שעלו מהקערה לבין צנון שנחתך בסכין, שכן משום חדותה של הסכין החותכת הבאה יחד עם המאמץ שבדחיקת הסכין אל תוך הצנון ("דוחקא דסכינא"), הריהי מבליעה יותר בצנון, מאשר מבליעה הקערה בדגים הרותחים בה. וכתבו התוס' כי בדומה לצנון, כן הוא בשומים, כרישים, ובצלים שאף בהם יש חריפות ביותר. והוסיפו עוד כי מכאן יש ללמוד שאין לחתוך ירקות אלה בסכין שיש בהם טעם חלב על מנת להיותם אחר כך בתבשיל של בשר. אכן אם התנם ונתנם בקידרה רותחת המלאה מים – מותר התבשיל כשיש במים פי ששים כנגד הטעם שנפלט מן הסכין ונבלע בירק שנחתך על ידו. ואולם זהו דווקא בסכין שיש בה טעם חלב, ואולם בסכין של גוי שחתכה ירקות אלה – נעשה הירק כולו כנבילה, וצריך פי ששים כנגד הירק כולו.

עוד דנו התוס' בשאלה בזמן שהסכין שחתכה את הירקות הללו היתה מקונחת היטב ואין בה אלא טעם בשר שאינו בן יומן (דבר הנחשב כ"טעם פגום"). האם יש בחריפות הירקות הללו כדי להשביח טעם זה ולהחשיבו כ"טעם לשבח", וכדרך שאמרו בענין חלתית במסכת עבודה זרה (לט,א), ולא הכריעו בדבר.

קישות גריר לבי פסקיה ואכיל שהקישות הריהו צמח מתוק, ואין שמנונית הבשר שעל הסכין נבלעת בתוכה, ולכך די בגריה מועטת (רש"י). והקשו עליו, שכיון שאין בקישות חריפות (כדרך שיש בצנון) ואין היא בולעת, וכל עיקרה של השאלה מתייחס רק לשמנונית שבעין, והרי זו צוננת – מדוע נצרכת הקישות לגריה, ולא די לה בהדחה בלבד (רשב"א). ויש מאחרונים שהפנה לדברי התוס' (לעיל ח,ב ד"ה אגב) כי בכל מקום שיש בו דוחק הסכין אין הדבר מצריך קליפה (כדבר הצנון), ואולם מכל מקום אין מספיקה הריחה, ויש צורך בגריה (ראש יוסף). **מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא** כתבו התוס' שאף שפסק רב נחמן לרב דימי שאין להניח כד של מלח בצד כד כוחח, מכל מקום אין לאסור מטעם זה להניח בחיבה אחת כד של בשר וכד של חלב. שבמקרה כזה נוהר מאוד אדם, היודע שבשר וחלב נמצאים זה בקירבת זה, לבל יפול מזה לזה. ולא אסר רב נחמן אלא באופן שאין בני אדם מעלים על דעתם שיש צורך להזהר מפני נפילה של דבר הנמצא בכד זה לדבר הנמצא בכד אחר. **לכי תיכול עלה כורא דמלחא** רש"י פירש שרב נחמן השיב לו שכאשר יעשה רב דימי דבר

קרב ע"א

חולין

פרק שמיני

קישות – מתוקה היא, ואינו נבלע צמוכה, אלא השמנונית נף ועומד על מקום התתך. הלכה, "גריר לבי פסקיה" – למקום חתך גורר מעט צסקין, "ואכיל" – אף צמותם. הלכה, דגים שעלו צקערה – מותר לזולגן צמותם, כדאמר ר'אין נותן טעם הצח מן הממש אלא נותן טעם הצח מנותן טעם. דסתם קערה מקנחין אותה משומן הקרוש עליה משום מיאוס. אצל

דְאָגַב חוּרְפִּיָּה בְּלַע, אָבַל קִישוֹת – גְּרִיר לְבִי פְּסָקִיָּה וְאָכִיל. קִילְחֵי דְלִיפְתָּא – שְׂרִי, דְסִילְקָא – אָסִירִי. וְאִי פְתַךְ בְּהוּ דְלִיפְתָּא – שְׁפִיר דְמִי.

א **בְּעָא מֵינִיָּה רַב דִּימִי מֵרַב נַחְמָן: מַהוּ לְאַנוּחֵי פְדָא דְמִלְחָא גַבֵּי פְדָא דְכַמְכָּא? אָמַר לֵיהּ: אָסוּר. – דְחִלָּא מַאי? אָמַר לֵיהּ: שְׂרִי. – וּמַאי שְׁנָא? – לְכִי תִיכּוּל עֲלֵה פּוֹרָא דְמִלְחָא! מַאי טַעְמָא – הָאִי אִיתִיָּה אִיסוּרָא בְּעֵינֵיהּ.**

ב **יְהוּא בְּר גּוֹזְלָא דְנָפַל לְכַדָּא דְכַמְכָּא, שְׂרִיָּה רַב חִינְנָא בְּרִיָּה דְרַבָּא מְפַשְׁרוּנְיָא. אָמַר רַבָּא: מַאן חֲפִים לְמִישְׁרֵי כִי הָאִי גְוּוּנָא, אִי לָאו רַב חִינְנָא**

לכי תיכול – "כשתמדוד לי עליה כור של מלח צסקרי, אומר לך טעמו של דבר". **האי** – כוחם הנופל צמלת, נראה וניכר, מפני שהוא עז ולא צטיל. אצל כוחם הנופל צמומן ליתיה צעיניה, וטעמא נמי לא יביע כוחם צמומן. שרייה רב חיננא – אף על פי שהכוחם מליח הוא.

תוספות

והא דאמרין פרק "כל שעה" (פסחים ב,ב): אין טשין התנור באליה. ואם טש, כל הפת אסורה, עד שיוסק התנור, ולא סגי בקנוח – אין ראהי משם דנתבשל אסור, מדלא חשיב ליה בקנוח נותן טעם בר נותן טעם. דאומר רבינו תם: דאי אפשר לתנור להתקנה יפה כשנדבק בו השמנונית, והוי בעין עד שיוסק. ויש לדקדק: דאפילו נתבשלו – שרי, כדאמרין פרק "דס חטאת" (זבחים צ,א) דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו, ומותר לבשל שלמים האידינא בקדרה שבשל בה שלמים אתמול. דלא אמרין דקא ממעט באכילת שלמים דהאידינא, משום דטעם שני הוא ונתבטל קודם שיבא לידי איסור! ואין לומר: דשאני התם דהוי טעם שלישי, לפי שיש מים בקדרה – מטעם זה יהיו נמי הביצים מותרים שנתבשלו במים בקדרה! ועוד: דגבי שפוד ואסכלה מייתי בסוף מסכת עבודה זרה (עו,א) ההיא דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו. ומיהו על כרחך אין ראהי משם, דהא אפילו בשל בה חטאת – שרי לבשל באותה קדרה שלמים, בסוף מסכת עבודה זרה (שם). והרי ממעט באכילתה, דמתסרי לזרים ולעבדים, דאין נאכלת אלא לזכרי כהונה. וגם מפסלי ביוצא, דהוי טעם שני באיסור. ועל כרחיך התם הוי טעמא משום דמין מדאורייתא.

בטל ברוב, ובכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא. וקערות שמשתמשין בהן בשר, שהודחו במתבת של חלב בכלי ראשון, ושניהם בני יומן – יש לאסור, אפילו אם נאמר לאו דוקא עלו אלא אפילו נתבשלו, אם השמנונית בעין על הקערות. דהוי כסכין שלא נתקנה, דאסר בקונטרס ללשון אחר. ואפילו אין שמנונית בעין – אסור, דהקערות נוגעות במחבת, ונפלט טעם מזה לזה, והוי טעם שני באיסור. ועוד: דלא דמי כלל לדגים שעלו בקערה, דהא כשהטעם שני של בשר ושל חלב נכנס במים – מיד נאסרו המים, וחזרין ואוסרין הקערות והמתבת. ואם האחד אינו בן יומן, אז אותו שהוא בן יומן מותר.

אגב חורפיה בלע – יש לזהר שלא לחתוך שומין כרישין ובצלים בסכין חולבת, משום דחריפי טובא. והיכא דחתך ונתנן בקדרה מלאה מים רותחת – מותר בששים, לבטל טעם הבלוע בירק ונפלט מן הסכין. אבל חתכו בסכין של גוי – נעשה הירק כולו נבלה, וצריך ששים לבטל הירק. וצריך עיון אם הסכין מקונח ואין בן ימון, אי חורפא זידהו מחלאל לשבת, כדאמר גבי חלתית פרך "אין מעמידין" (עבודה זרה לט,א).

מהו לאנוחי כדא דמלחא בהדי כדא דכמכא אמר ליה אסור – אין לאסור מטעם זה להניח בתבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב – דהתם נוהר יפה שלא יפול מזה על זה, אבל הכא – לא מסקי אדעתייהו לזהר שלא יפול מן הכוחח במלח, ולא ידע, וימלח ממנו בשר. וכן דחלא, כי דרך לתת חומץ בתבשיל, וחישיני שמא יפול מן הכוחח לתוכו ויחזור ויתן לתוך התבשיל.

למען רב נחמן (כמדידת כמות זו של מלח), יאמר לו רב נחמן שבכרו טעמם של דברים. שכן כשהתחיל רב דימי לבקש מרב נחמן טעמם של דברים, אמר לו רב נחמן: הרי אתה כתלמיד הרוצה ללמוד, ומעתה יש לך לשמשני כתלמיד לרב, ואוי אשיבך דברים (יש"ב). אכן לעיל (יב,א) פירש רש"י שדברים אלו נאמרו בדרך בדיחות, ו"לכי תיכול" הוא מלשון מדה. כלומר, אם תמדוד ותתן לי כור של מלח (שהיא כמות גדולה ביותר) אומר לך טעם הדבר (וכדרך שפירש לפנינו). ובאופן אחר פירש במסכת שבת (ד,א) ש"תיכול" עניינו אכילה, שלאחר שיאכל כור מלח (שהוא דבר בלתי אפשרי, או שנמשך זמן רב מאד) יסביר לו טעם הדבר. או שהכוונה שיהיה רב דימי חריף בשכלו יותר (כדרך שאמרו בקרושין כ"ט, ב"רוזי וממולח"). שאמר רב נחמן לתלמידו כי כאשר יעיין היטב בדבר יבין את טעמו (רא"מ הורוויץ שבת שם).

אורה ההלכה

קישות גריר לבי פסקיה ואכיל חתך קישואים בסכין של בשר – מותר לאכלם בחלב בגרידה בלבד (והוא פחות מקליפה. ש"ך). שיגרר ממקום החתך. כחזקיה בשם אביי. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ט הכ"ד. שו"ע יו"ד צה,ה).

קילחי דליפתא... **ואי פתך בהו דליפתא וכו'** חתך לפת בסכין של בשר – אפילו גרידה אינו צריך, אלא הדהח סתם. ולא עוד אלא אפילו צנון שחתך אחר הלפת – מותר בהדחה כמו הלפת, לפי שטעם הלפת משונה ומבטל את הטעם הנפלט מהסכין. וכתב רמ"א שאפילו אחר הלפת אין להתיר לחתוך צנון אלא פעם אחת בלבד, אבל לא הרבה פעמים, אם לא שחתך כל פעם לפת בין חתיכת צנון לצנון (ב"י בשם סמ"א). כחזקיה בשם אביי. (רמב"ם שם. שו"ע שם צו,א).

דסילקא סילקא שחתכו בסכין של בשר בן יומן, או שאינו מקונח – אסור לאכלו בחלב, עד שיטול ממקום החתך כדי נטילת מקום, שהוא כעובי אצבע, או שיטעמנו ולא יהא בו טעם בשר, שאז מותר בהדחה. ויש אומרים שהוא הדין לאינו בן יומן והוא מקונח. ואם לא נטל ממנו כדי נטילת מקום וגם לא טעמו ובשלו בחלב – צריך ששים כנגד מה שנגע מהסכין בו. כחזקיה בשם אביי. (רמב"ם שם. שו"ע יו"ד צו,א).

לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא אין מניחים כלי שיש בו כוחח אצל כלי שיש בו מלח. כרב נחמן, וכתב הרמ"א שהוה דווקא אם הכלים מגולים (שחוששים שמא יפול מן הכוחח על המלח ואחר כך ישתמש במלח לתבשיל של בשר. כפירוש רוב הראשונים להלכה זו, ושלא כפירוש הרמב"ם שהכלי של המלח שואב מהכלי של הכוחח). ואם עבר ונתנו ביחד – מותר, ואין חוששים שמא נפל אל המלח. (רמב"ם שם הכ"ה. שו"ע יו"ד צה, ה).

דחלא מותר להניח כלי שיש בו כוחח אצל כלי שיש בו חומץ. כרב נחמן. (רמב"ם שם. שו"ע שם).

מסורת הש"ס

- ↑ (הביטוי) שבת ד,א.
- ↑ עירובין לו,א. חולין יב,א.
- ↑ פסחים ע,א.

גרסות

גריר יש בכתי"י: **גריר**.

גריר לבי פסקיה ואכיל קלחי בכתי"י: **דגריר לפסקיה וליכול קולטיה**.

אסירי ואי פתך בהו דליפתא בכתי"י: **אסיר אי פתך בהו ליפתא**.

דימי בכתי"י: **דימי בר יוסף**.

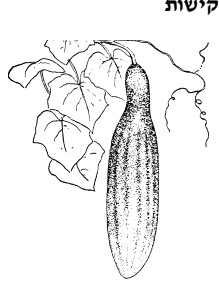
לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא בכתי"י: **לאיתובי כדא דמלחא לבהדי כדא**.

איתיה איסורא בכתי"י: **אית ליה איסורא**.

גוזלא בכתי"י: **יונה**.

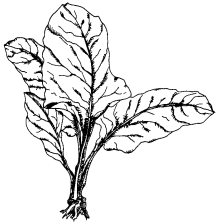
למישרי כי האי גוונא בכתי"י: **למישרי מילתא כי הא**.

החיים

הבוצין שהוא שמו הארמי של הקישוא (קישות) (Cucumis sativus) הינו ירק קיצי ממשפחת הדלועים והינו מין קישוא, המכונה בטעות מלפפון. הפרי ארוך (עד 80 ס"מ) וצר (כ-3 ס"מ) כפוף או מפותל. קליפתו ירוקה בהירה ומפוספסת בירוק כהה יותר ומכוסה בשערות דקות. הפרי נאכל חי או מבושל. בימינו מקובל בעיקר במצרים.

סילקא

הסילקא היא ירק גינה חד שנתי. ממשפחת הסילקיים. עליו הבשרניים הגדולים (עד 30–15 ס"מ) נאכלים כשהם מבושלים, וטעמם דומה לטעם התרד. צמח זה מוסיף וגדל כאשר קוצצים חלק מעליו בכל פעם. בימינו משמשים העלים גם כמאכל לעופות.

כמכא

מקור המלה הוא כנראה בפרסית הבינונית kamak, שמשמעה – סוג של רוטב מתובל המעורר תיאבון. בלשון חז"ל הכוונה היא בדרך כלל לכוחת.

העולם

פשרוניה

עיר בבבל שנודעה בחכמיה, ובעיקר רבא (מפשרוניה, ואין זה האמורא הנודע רבא ממחזווא) ובניו: רב המנונא, ורב חיננא הנוכר לפנינו. כן נודע החכם רב איקא שנשא ונתן עם רבא בהלכה. עיר זו שכנה ככל הנראה בסמוך לעיר מחזוא.

דאינו נאכל מחמת מלחו – אינו נוח ליאכל מרוב מלח שבו, עד ששורין ומדיחין אותו במים, כעין מליחת צמר להניעו. נאכל מחמת מלחו הוא – כלומר, נאכל במלחו הוא. קליפה – מלמעלה סביב. ואי אית ביה פילי – נקעים והוא ללי – לא סגיף ליה נקליפה, לפי שצולע דרך הנקצים, וכולו אסור. ואי מתבל בתבלין – התבלין שנתבשלו עמו מרכיבין אותו ונוח לצלוע, וכשנפל לכותח היה למה לצלוע, וצולע. שחתך עליה בשר – כשהוא מוחך מן הלל. אסור לאכלה – מפני שהדם יוצא ונצטע צו. והגני מילי דאסמיק – שהיה הנשר אדום *שנקטרוד"א. והגני מילי דאבריה – שנקב הדם את הככר. כלומר, עבר מנזו לנזו, עד שנראה משני לדיין. הכי גרסינן: והגני מילי דאסמכיה – שהיה אותו מוהל היוצא מן הנשר עבה, אצל כלל – לאו דס הוא. שדי ליה לכלביה – להסוא ככר. מה נפשך – דליהו לא צעי למיכליה ולשמעיה ספי ליה איסורא? דאנינא דעתיה – האי ללא אכיל ליה – משום דאיסטניס הוא, ולא משום איסורא. חמר בשר – יין הנשר אין מניחין כלי – "צי דוגי" דלעיל (קיא"ב). עד שיכלה – שהיא כל דמו כבר נפלט ממנו. משתעלה תימרתו – שהנשר מעלה עשן. לישנא אחרינא: שהיה הגחלים מעלין עשן. שכל זמן שהדם שומת עליהן, אינן אלא כבין והולכים. אצל כשהשומן נוטף, הן מעלין עשן. לשון מורי. ודילמא תתאה מטא – דל התחמון של דל גחלים נללה, והעליון לא נללה? תרי גללי דמלחא – צין על הנשר וצין תמוך הכלל, והדם נגרר אצל המלח לשוליים.

תוספות

הגני מילי דאינו נאכל מחמת מלחו – הרב רבינו יעקב ישראל התיר פעם

אחת יגיית מלאה בשר שנמלחה יפה עם חתיכת נבלה, ואמר דלא חשיב אינו נאכל מחמת מלחו אלא אם כן נמלח כעין עבוד, כדאמר פרק "כלל גדולי" (שבת עה,ב): האי מאן דמלח בישרא בשבת – חייב משום מעבד, ומוקי לה: דבעי לאורחא, אבל לביתא – לא משוי איניש מיכליה עץ. ובקונטרס נמי פירש: אינו נאכל מרוב מלח שבו, עד ששוררו ומדיחו במים, כעין בשר שמולחים להצניע. וקשיא לרבינו תם: דאטו הנהו אטמהתא דאימליחו בגידא דנשיא בי ריש גלותא, בפרק "גיד הנשה" (חולין צז,ב), דמייתי עלה "מליח הרי הוא כרותח", וכי נמלחו לאורחא? וכן (חולין קיא,ב) קערה שנמלח בה בשר אסור לאכול בה רותח, וההיא פינכא דהוה בי רבי אמי, וכן רב מרי דאימלח ליה בשר שחוטא בהדי טרפה בסמוך – דכל אטו כל הני הו לאורחא או להצניע כפירוש הקונטרס? ואומר רבינו תם: דכל מליחת שאנו עושין לקדרה – חשיבי אין נאכלין מחמת מלחו, מדפירש בהלכות גדולות דשיעור מליחה כשיעור צלייה, משום דמליח הרי הוא כרותח דצלי. וכן משמע ב"הקומץ רבה" (מנחות כא,א) דקאמר: טעמא דמעטיה קרא, הא לאו הכי [הוה אמינא] דם ליבעי מלח, והא נפק ליה מתורת דם. דאמר רב יהודה: דם שמלחו – אינו עובר עליו! אלמא, מליחת קדשים הוי אין נאכל מחמת מלחו, מדפטור דם שמלחו כמו דם שבשלו, דאמרינן התם דאין עובר עליו. וקאמר התם רבה על מליחת קדשים: וכן לקדרה – אלמא, למליחת קדרות צריך שלא יהו נאכלים מחמת מלחו.

תרי גללי דמלחא ומשפיה – שהדם נגרר אצל המלח בשולים. ואפילו למאן דאמר (חולין קח,ב) אפשר לסוחטו אסור – יש להתיר כאן. ולא אמרינן: מיד כשנוטף השומן מן הבשר, נאסר מחמת דם המעורב בו, ושבו לא יועיל לו תרי גללי דמלחא – דכיון שהדם נפרש ממנו לגמרי, אין נשאר בו טעם, ואפילו משהו. דכך היו בקיאין בדבר המותר. ולא דמי לאפשר לסוחטו לדלעיל – דהתם אין האיסור יוצא לגמרי אלא שמתבטל. ועכשיו אין להתיר על ידי תרי גללי דמלחא, לפי מה שפירש בהלכות גדולות דדוקא נקט תרי גללי, אבל הרבה מלח – פוסק כח הדם, ואין אנו בקיאין בדבר, שלא להרבות ושלא למעט.

עיונים

משתעלה תימרתו הצעות שונות הרצו בפירוש הדברים. יש שאמרו שמתייחסים הדברים לבשר הנצלה, ו"תימרתו" הכוונה לאדים העולים מן הבשר הנצלה לאחר שהסתיימה יציאת הדם ממנו, ומעתה והלאה יוצאים ממנו נוזלים שמנוניים שאינם דם (רש"י בפירושו הראשון). ובאופן אחר אמרו שמתייחסים הדברים לגחלים עליהם נצלה הבשר, ו"תימרתו" הוא העשן העולה מן הגחלים. שכל זמן שהדם שותת על הגחלים, הריהם הולכים וכבים, ואין הם מעלים עשן. אבל כאשר הסתיימה יציאת הדם מהבשר, ומתחילה יציאת השומנים שבבשר, והריהם נוטפים עתה על הגחלים, הריהם מסייעים לבעירת הגחלים ומעלים הגחלים עשן (רש"י בפירושו השני, מפי מורו).

משדא ביה תרתי גללי מלחא לא נאמר בדברי רב אשי היכן בדיוק יש להניח את גושי המלח הללו. ורש"י פירש כי יש לחיותם הן בתוך הכלי והן על גבי הבשר. שכן באופן זה המלח סופח אליו את הדם כבר בצאתו מן הבשר, ומופד הדם מן השמנונית עוד בהיותם על פני חתיכת הבשר. ולאחר מכן כאשר הם נוטפים אל תוך הכלי, המלח שבכלי מוסיף וסופח אליו את הדם. ומפני כבודו של המלח הריהו שוקע אל תחתית הכלי עם הדם שבתוכו, וכך ניתן להפריד בין הדם לבין השמנונית.

ותבנו עוד היתוס' כי מקובל היה בידי חכמים שבאופן זה נפרד הדם לגמרי מן השמנונית, עד שלא נשאר בה כל טעם דם, ואפילו לא משהו. ומעתה אין זה דומה לשאלה בדין "אפשר לסוחטו" שנחלקו בה חכמים אם אסור או מותר הוא (לעיל קח,ב) – שכן "אפשר לסוחטו" הריהו הדבר שלא יצא ממנו האיסור לגמרי, אלא שמה שנשאר מן האיסור לאחר סחיטת הדבר בו הוא נבלע מתבטל בדרכי ביטול איסור היתר. מה שאין כן במקרה זה שלפנינו, שלא נותר דבר מן האיסור בשמנונית המותרת. והוסיפו עוד בתוס' כי לשיטת הלכות גדולות (שהובאה גם בפירושו רש"י) שתקנת רב אשי נאמרה דוקא בשני גושי מלח, ולא ביותר מכך (מפני שביותר מכך, המלח מוטל את פעילות הדם, ועושהו כמים, והריהו מתערב בשמנונית), וכמובן לא פחות משני גושי מלח. ומאחר ועתה אין אנו יודעים בדיוק מה גודלם של שני גושי מלח הללו שדיבר בהם רב אשי, יש לחשוש שמא אנו מוסיפים או גורעים עליהם. ולכך אין מקום לתקנה זו בימינו.

בריה [בנו] של רבא מפשרוניא! וטעם ההיתר, שכן קסבר [סבור הוא] כך: כי [כאשר] אמר שמואל מליח הרי הוא כרותח – הגני מילי [דברים אלה] אמורים דווקא היכא [במקום, באופן] שהוא מלוח כל כך, עד שהוא אינו נאכל מחמת מלחו. אבל האי כותחא [כותח זה] הרי נאכל מחמת מלחו. ובהגדרה מדוייקת של היתר זה בגזול מוסיפים כי

בריה דרַבא מפשרוֹניא! קֶסְבֵר: יְפֵי אֶמֶר שְׁמוּאֵל מְלִיחַ הָרִי הוּא פְרוֹתַח, הָגִי מִיֵּלִי – הֵיכָא דְאִינוּ נֶאֱכָל מִחֻמַּת מְלָחוּ, אֶבְל הָאִי פּוֹתַחָא – הָרִי נֶאֱכָל מִחֻמַּת מְלָחוּ. וְהָגִי מִיֵּלִי – חִי, אֶבְל צָלִי – בְּעֵי קְלִיפָה. וְאִי אִית בֵּיה פִּילִי – פּוֹלִיָה אָסוּר, וְאִי מְתַבֵּל בְּתַבְלִין – פּוֹלִיָה אָסוּר.

אֶמֶר רַב נַחֲמָן, אֶמֶר שְׁמוּאֵל: כְּכָר שְׁחַתְךָ עָלֶיָה בְּשָׂר – אָסוּר לְאֶכְלָה. וְהָגִי מִיֵּלִי – דְאֶסְמִיק, וְהָגִי מִיֵּלִי – דְאֶבְרִיָה, וְהָגִי מִיֵּלִי – דְאֶסְמִכְיָה, אֶבְל קְלִישְׁתָּא – לִית לָן בָּהּ. שְׁמוּאֵל שְׂדֵי לִיה לְכַלְבִּיָהּ, רַב הוֹנָא יְהִיב לִיה לְשִׁמְעִיָה. – מַה נֶּפֶשֶׁךָ, אִי שְׂרִי – לְכוּלֵי עֲלֵמָא שְׂרִי, אִי אָסוּר – לְכוּלֵי עֲלֵמָא אָסוּר! – שְׂאֲגֵי רַב הוֹנָא – דְאֶנִּינָא דְעִתִּיָהּ. רַבָּא אֶכִּיל לִיה, וְקָרִי לִיה "חֲמֵר בְּשָׂר".

אֶמֶר רַב נַחֲמָן, אֶמֶר שְׁמוּאֵל: אִין מְנִיחִין כְּלֵי תַחַת בְּשָׂר, עַד שְׂיִכְלָה כָּל מְרָאָה אֲדַמוּמִית שְׁבֹו. – מְנָא יִדְעִינָן? מָר זוּטְרָא מְשַׁמִּיָה דְרַב פֶּפְאָ אֶמֶר: מְשַׁתְעֵלָה תִימְרָתוּ. מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי: וְדִלְמָא, תַתְּאָה מְטָא, עֵילְאָה לָא מְטָא? אֶלָּא אֶמֶר רַב אֲשִׁי: לִית לִיה תַקְנָתָא אֶלָּא – מְשַׁדָּא בֵּיה תְרִתִי גִלְלֵי מְלַחָא,

[היה נותן אותו לשמשו]. על דבר זה תוהים: מה נפשך [מה רצונך] כהנהגה זו של רב הונא, שכן אי שרי [אם מותר לאכול] ככר זו – לכולי עלמא שרי [כל מותר]. ואף רב הונא יכול לאוכלה. ואי [אם] אסור לאכול ככר זו – לכולי עלמא [לכל] אסור, ואין לתת לשמש! ומשיבים: מותרת ככר זו באכילה, ואולם שאני [שונה. מיוחד] הוא רב הונא, דאנינא דעתיה [שדעתו אנינה]. ונמנע מלאוכלה לא מחמת האיסור אלא מפני שלא היה נעים לו לאכול את הדבר, ולכך נתן לשמשו לאכול. רבא אכיל ליה, וקרי ליה "חמר בשר" [היה אוכל אותו, והיה קורא לו "יין בשר"].

ד ועוד הלכה דומה, אמר רב נחמן, אמר שמואל: אין מניחין כלי תחת בשר הנצלה, כדי לקלוט בו את שמנונית הבשר, עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו, שכבר נפלט כל דמו של הבשר מתוכו, ומעתה יוצאים שומנים הכשרים לאכילה. ושואלים: מנא ידעינן [מנין יודעים אנו] שכלה מראה אדמומית שבו? ומשיבים: מר זוטרא משמיה [משמו] של רב פפא אמר: משתעלה תימרתו (משיעלה העשן מן הבשר), הרי זה סימן שנגמר כבר תהליך יציאת הדם מן הבשר. מתקיף לה [מקשה על כך] רב אשי: ודלמא תתאה מטא, עילאה לא מטא [ושמא הצד התחתון של הבשר, זה הנמצא על הגחלים אמנם כבר נצלה, אבל הצד העליון של הבשר עדיין לא נצלה, ויוצא ממנו דם האסור באכילה]? אלא אמר רב אשי: לית ליה תקנתא [אין לו תקנה] לזה הרוצה לאסוף משמנונית בשר הנצלה על גחלים, אלא משדא ביה תרתי גללי מלחא [לשים בו בכלי שמתחת לבשר וכן על הבשר שני גושי מלח].

דכך היו בקיאין בדבר המותר. ולא דמי לאפשר לסוחטו לדלעיל – דהתם אין האיסור יוצא לגמרי אלא שמתבטל. ועכשיו אין להתיר על ידי תרי גללי דמלחא, לפי מה שפירש בהלכות גדולות דדוקא נקט תרי גללי, אבל הרבה מלח – פוסק כח הדם, ואין אנו בקיאין בדבר, שלא להרבות ושלא למעט.

אורח ההלכה

מליח הרי הוא כרותח... היכא דאינו נאכל מחמת מלחו וכו' מליח שאינו יכול להיאכל מחמת מלחו, שהוא כעין מליח שמולחים לקדירה, ושהה כדי שיעור מליחה לקדירה – כל זמן שלא הדיחו הריהו נחשב כאינו נאכל מחמת מלחו. כדברי הגמרא בשיטת שמואל. ויש אומרים שלאחר שהיה במלחו שיעור מליחה, שוב אינו נחשב כרותח (רמ"א בשם תוספות ורא"ש). וכתב הרמ"א שלצורך גדול, כגון בהפסד מרובה והוא לצורך סעודת מצוה, יש לסמוך על המקילים. אבל בלא זה, אין להקל כלל.

ואפילו לא נמלח הבשר משני צידיו, אלא מצד אחד, אם נמלח באופן שאינו נאכל מחמת מלחו, הריהו נחשב רותח. אבל אם לא נמלח כל כך, הריהו נחשב כצונן, אפילו נמלח משני צידיו. ויש אומרים שאנו איננו בקיאים בדבר, ולכן יש לנו להחשיב אפילו מליחת צלי כרותח. וטוב להחמיר במקום שאין הפסד מרובה (רמ"א). (רמב"ם שם הי"ח. שריע יו"ד צא, ה).

והגני מילי חו אבל צלי וכו' מה שאנו מחלקים להלכה בין נאכל מחמת מלחו לאינו נאכל מחמת מלחו, זהו דווקא בבשר חי, אבל צלי רותח שנפל למליח, אפילו נאכל מחמת מלחו, צריך קליפה. ואם יש בו בקעים, או שהוא מתובל בתבלין והוא צלי (וכן אפוי או מבושל. רמ"א) רותח כולו – אסור. כדברי הגמרא בשיטת שמואל. וכתב רמ"א שיש אומרים שאפילו הם צוננים, כך דינם. וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה. (רמב"ם שם הי"ט. שריע ע"ז).

כבר שחתך עליה בשר צלי שלא נמלח וחתכו על גבי ככר, אף על פי שיש בככר מראה אדם – מותר אם נצלה עד כדי שהוא ראוי לאכילה לרוב בני אדם (כלומר, חצי צלייתו. והוא הדין שהמוהל בלא הכיכר גם כן מותר. רמ"א). כרבא. (רמב"ם שם פ"ו הט"ז. שריע יו"ד עו, ה).

אין מניחין כלי תחת בשר עד שיכלה כל מראה אדמומית שבו בשר שצולים בלא מליחה – אין נוהגים כלי תחתיו כדי לקבל את השמנונית הנוטפת ממנו, עד שיצלה עד שיהא ראוי לאכילה על ידי צליה זו. (רמב"ם שם הט"ו. שריע שם סעף ו).

מסורת הש"ס
ג. פסחים שם. חולין צז,ב. קיב,ב. קיא,א.

גרסות
חיננא בריה דרבא מפשרוניא בכת"י: מפשרוניא ויש בכת"י: רב חמא בריה דרבא מפרשוניא. היכא דאינו נאכל בכת"י: דאינו נאכל. כותחא הרי נאכל בכת"י: כותחא נאכל. דאסמיק והגני מילי דאבריה והגני מילי דאסמכיה אבל קלישתא לית לן בה בכת"י: היכא דאסמיק אבל לא אסמיק לא וה"מ דאברי אבל לא אברי לא וה"מ קלישתא אבל סמיכתא לא וה"מ סמיכתא אבל צלולי לא. לכלביה בכת"י: לכלבא. אי אסור לכולי עלמא אסור בכת"י: ואי אסיר לכ"ע אסיר. רב הונא יש בכת"י: רב יהודה. אמר רב נחמן בכת"י: ואמר ר"נ.

בשר עד שיכלה כל מראה בכת"י: הבשר עד שיכלה. רב אשי בכת"י: רבא. תרתי גללי מלחא ומשפיה בכת"י: תרי גללי דמלחא ובתרי הכי שפי ליה ויש בכת"י: תרתי תלת גללי דמלחא ושדי ביה ובתרי הכי שייפי ליה.

אמר רב נחמן בכת"י: היכא דאסיר לכ"ע אסיר רב הונא יש בכת"י: רב יהודה. אמר רב נחמן בכת"י: ואמר ר"נ.

בשר עד שיכלה כל מראה בכת"י: הבשר עד שיכלה.

רב אשי בכת"י: רבא. תרתי גללי מלחא ומשפיה בכת"י: תרי גללי דמלחא ובתרי הכי שפי ליה ויש בכת"י: תרתי תלת גללי דמלחא ושדי ביה ובתרי הכי שייפי ליה.

לשון

פילי המלה היא כנראה מן: פילחי (ובארמית של בבל שהושמטו בה הרבה מן האותיות הגרוניות הפכה להיות פילי, וראה בגרסות). ומשמעה – סדקים, בקעים, ערוגות.

*שנקטרוד"א (צ"ל: שנקטירוד"א), מן הצרפתית חתיקת sancterud – רווי בדם.

ומשפיה — כמו (צבא מניעה ס,א): השופה יין לחצירו, *קולי"ר. כלומר, יערה השומן העליון נחת מכלי אל כלי כדי שלא יתערב הדם בו. ורמיזת צהלות גדולות דדוקא נקט תרי גללי. כלומר, מעט מלח. אבל מלח הרבה פוסק כח הדם, ועושהו כמים, והוא נעבר ומתערב עם השומן. ומי אמר שמואל הכי — דלחחר שיכלה כל

מרעה אדמומית שבו מותר? והאמר שמואל כו' — והאי גזר כזר נללה. שאני התם דאגב דוחקא דסכינא פליט — לעולם כשחפלה ממרתו אין הדם יוצא ממנו על ידי האור, ושמונית הא, ומותר. אבל כשחפלה וכונש עליו את הסכין, הוא דוחקו, ואם נשאר בו דם — דוחקו והוא יוצא. דגים ועופות — לאו דווקא עופות, דכל שכן גזר אחר, לפי שהוא קשה מנשר עופות. אסורין — [הדגים לצדן], שהדם יוצא מן הנשר ונבלע בדגים. אפילו עופות ועופות [גמין] אסורי — כדאמרין לקמן (ק"ג,א): אין מולחין גזר אלף על גזי כלי מנוקב, לפי שהדם היוצא נשאר בכלי, וחוזר ונבלע

בנשר. אפילו עופות ודגים [גמין] שרי — שהרי הדם יוצא. דמה לי דגים, ומה לי שאר שמי חמיכות הנמלחות זו על גז זו, שאף על גב שהדם יוצא מעלוויה לתחמונה — אין נאסרין אס הכלי מנוקב. לעולם בכלי מנוקב — והיינו טעמא דדגים אסורין. משום דדגים רפו קרמייהו — קרוס שלהן רך. וקדמי ופליטי — ממחרין לפלוט זיר שלהן. ועופות קמיטי — זומתין, *אשטריני"ט. כלומר, אין ממחרין לפלוט, וכבר נחו הדגים מלפלוט, ועדיין עופות פולטין. הלכך, נלעי דגים. אבל גזר נשאר — כמה שזה שוהה לפלוט, כך זה שוהה לפלוט, ושניהם פולטין יחד. וכל זמן שהתחמון ערוד בפליטה, אינו בולע.

תוספות

דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין — הדגים לבדן. והקשה רבינו שמלחו עם דג טמא דבסמוך, דמייירי בטהור מליח וטמא תפל — וזה אינו, כי בענין זה לא היו הדגים אסורין. ונראה דאין העופות תפל והדגים מלוחים, כמו דג טהור שנטארו, אפילו לאותו פירוש שבכל איסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה אם האיסור עצמו הולך ומתפשט, ונאמר שגם מן הדם שנבלע בדגים נפלט מקצת עם ציר הדגים ונבלע בעופות אף על פי שכולה אין פולטין להיות מותרין על ידי כן כיון דכבר גמרו פליטתן — דמכל מקום אין סברא לאסור העופות, דדם משרק שריק במליחה כמו בצליה. ובדגים, דרפו קרמייהו, הוא דאמר לעיל דלא שריק דם עופות מינייהו.

ודגים רפו קרמייהו ופליטי ועופות קמיטי — פירש בקונטרס: אבל בשר ובשר, כמו שזה שוהה לפלוט, כך זה שוהה לפלוט, ושניהם פולטין יחד. וכל זמן שתחתון טרוד לפלוט — אינו בולע. וכמו כן פירש בסמוך (חולין ק"ג,א) גבי רב ששת דמלח גרמא גרמא, דמסיק: אלא לא שגא. ופירש בקונטרס: לא שגא, ומותר. דכל זמן שטרודים לפלוט — אינן בולעים, וכשנח זה, כבר נח זה. ולפירושו תימה: כשמולחין הרבה חתיכות יחד זו אחר זו, ומניחין שניה על הראשונה וכן שלישית וכן רביעית, אפילו יש כמה חתיכות, אף על פי שהראשונה גומרת פליטתה תחלה. ופשיטה ד"אלא לא שגא" (נמו) משמע: (שמותר למלוח כל אחד ואחד בפני עצמו. וכן מפרש רבינו תם: "אלא לא שגא") — שאף על פי שהתחתון פולט תחלה — אינו נאסר. ולמה מותר? כיון שפליטת התחתון קודמת. ונראה דהיינו טעמא: משום דדם משרק שריק במליחה כמו בצליה. וכי היכי דשרי בצלי בשרא עלוי בשרא לכתחלה, אף על פי שכלה תחלה פליטתה בצד התחתון של צד האש משום דמשרק שריק, הוא הדין נמי במליחה דשרי כהאי גוונא. ודגים דוקא משום דרפו קרמייהו אסורי — משום דרכיכי ונבלע הדם בתוכן, ולא שריק מינייהו. ומיהו היכא דאיכא גומות בצד עליון של תחתונות, דלא מצי שריק, קשה: למה יהא מותרין? דמעשים בכל יום שמוצאין גומות [בחתיכות] התחתונות מלאות ציר, ונוהגין בדבר היתר. ויש מפרשים: משום דפליטת ציר מושכת הרבה אחר פליטת הדם, וכל זמן שמושך פליטת הציר, פולטות מה שבולעות מן העליונות אחר פליטת דמן. ומה שנמצא בגומות — ציר הוא, ולא דם. אבל בדגים אין לומר כן

ובאופן זה הדם היוצא מחתיכת הבשר הנצליה נגרר למלח בשולי הכלי, ואילו השומן היוצא מחתיכת הבשר צף מעליו, ומשפיה [ומטהו] את הכלי בנחת, לעבר כלי אחר שמתחתיו, ומערה בזהירות את השמנונית אל הכלי האחר, מבלי שיתערב בה הדם שבשולי הכלי. אמר ליה [ר]

ומשפיה. אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי: ומי אמר שמואל הכי? והאמר שמואל כפר שחתך עליה בשר — אסור לאכלה! — שאני התם, דאגב דוחקא דסכינא פליט.

אמר רב נחמן: דגים ועופות שמלחן זה עם זה — אסורין. — ה"כי דמי? אי בכלי שאינו מנוקב — אפילו עופות ועופות נמי אסירי! אי בכלי מנוקב — אפילו דגים ועופות נמי שרי! — לעולם — בכלי מנוקב, ודגים משום דרפו קרמייהו ופליטי, ועופות קמיטי, הסכין, הבשר פולט דם ממש].

א ועוד בהלכות אלה, **אמר רב נחמן: דגים ועופות שמלחן זה עם זה — הדגים אסורין באכילה, מפני דם העופות שנבלע בהם. ושואלים: היכי דמי [כיצד בדיוק מדובר]? אי [אם] הם מונחים בכלי שאינו מנוקב, שאין לדם היוצא מהעופות אפשרות לזוב אל מחוץ לכלי — לא רק בדגים ועופות, אלא אפילו עופות ועופות נמי אסירי [גם כן אסורין].** שהרי הדם היוצא מעוף אחד נבלע בכלי מנוקב ויש אפשרות לדם לזוב החוצה — אפילו דגים ועופות נמי שרי [גם כן מותרין] ומשיבים: לעולם מדובר בכלי מנוקב, ולכן דוקא הדגים אסורים משום דרפו קרמייהו [שרפוי הוא הקרום שלהם] שאין להם עור קשה, ולכך כשהם מומלחים הריהם קדמי ופליטי [מקדימים ופולטים], את דמם, ואילו העופות הינם קמיטי [נוקשים], ואין הם ממהרים לפלוט דם.

גרסות

דרב איקא בכת"מ: **דר' יוסף** ויש בכת"מ: **דרבא**. שאני התם דאגב דוחקא יש בכת"מ: **א"ל התם אגב דוחקא** וכן: **שאני התם דאגב דוחקא חורפיה** אמר רב נחמן דגים בכת"מ: **ואמר רב נחמן אמר שמואל דגים**. בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסירי אי בכלי מנוקב אפילו דגים ועופות נמי שרי בכת"מ: **בכלי מנוקב אפילו דגים ועופות נמי שרי ואי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסירי**. ודגים משום דרפו קרמייהו קדמי ופליטי ועופות קמיטי בתר דינחי דגים פליטי עופות והדר בלעי מיניה בכת"מ: **דגים רפי קרמייהו עופות קמיטי בעידנא דפליט עופות בלעי דגים מינייהו**.

עיונים

ומשפיה פירש רש"י כי פעולה זו היא כעין שעושים בין, שמערים אותו מן החבית בעדינות (כל דבר הצלול הנוקב בנחת מכלי אל כלי, שלא יתערבו בו שמרים, קרו ליה "שפיה". רש"י ב"מ ס,א). דהנו הראשונים באיזה שלב של הצלייה נאמרה תקנתו זו של רב אשי. יש שאמרו שאף רב אשי מדבר על שלב הצלייה שבו התחיל לעלות עשן מהבשר. ותיקן רב אשי לתת שתי חתיכות מלח בכלי להבטיח שלא יבוא דם מחלק העליון של הבשר אל השומן המוערה. ואולם לדעת רב אשי אין זה מועיל בשלב הצלייה שלפני כן, כאשר בוודאות עדיין יש בו דם (רשב"א). ויש שאמרו שלדעת רב אשי אפשר לעשות גם כן בשלב הראשוני של הצלייה, משום שבאמצעות השפיה (לאחר שניתנו בכלי שתי חתיכות המלח) ניתן להפריד בין השומן לבין הדם (ר"ף, רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ו ה"י, ר"ש).

דגים ועופות שמלחן זה עם זה דנו המפרשים בשאלה האם יש חשש סכנה בדגים ועופות שנמלחו יחד. יש שכתבו שאף שאין לאכול דגים ועופות יחד מפני הסכנה, אין הדברים אמורים בדגים ועופות שאמנם נמלחו יחד, אבל הם נאכלים בנפרד (או"ה, מרדכי, רמ"א, ט"ז ועוד).

ואחרים חלקו משום שיש אסורים אפילו בדגים ובשר שהירחו זה מזה (ש"ע י"ד קטו, ג), ומאחר ודינו של הריח קל מדין המליחה, לכן יש לאסור מפני הסכנה דגים שנמלחו עם הבשר. ועוד הוסיף כי לשיטת המקילים, אם נטף ציר בשר על הדגים או להיפך — הרי זה גרוע ממליחה, ואף הם מודים שאסור הדבר באכילה (ר' שלמה קלוגר בחכמת שלמה).

שמלחן זה עם זה אסורין כתבו ראשונים שאף שבלשון "אסורין" יש לכאורה להורות כי הן הדגים והן העופות אסורים, אבל הכוונה לדגים בלבד. וטעם הדבר שלא נאמר "דגים שמלחן עם עופות, אסורים", שהיה ברור מתוך כך שהנושא במשפט הם הדגים — משום שהיינו אומרים שכך היא הלכה בכל אופן בו נמצאים דגים שנמלחו עם עופות, אף אם העוף תפל, שאיננו מלוח. וכעין שמוצאים אנו בהמשך הסוגיה ב"דג טהור שמלחו

עם דג טמא" וכוונת הדברים היא בדג טהור שהוא מלוח ובדג הטמא שהוא תפל. ואולם להלכה דגים שנמלחו עם עופות תפלים, אין הדגים נאסרים בכך (תוס').

ואולם עדיין אין ברור מה מידת איסורם של הדגים. ונתלקו ראשונים בדבר, יש שאמרו שהדגים אסורים לגמרי (רמב"ן). ויש שאמרו שהדגים אסורים רק כדי נטילה (רא"ה). ויש שהקלו עוד ואמרו כי הדגים אסורים רק כדי קליפה (רא"ש). וכן נפסק בש"ע י"ד סי' ע"א). ואם לא ניטלו קשקשיהם של הדגים בשעה שנמלחו עם העופות — הדגים מותרים לגמרי. ובטעם הדבר יש שאמרו שכיון שהדגים בקשקשיהם, אינם בולעים כלל מדם העופות שנמלחו אתם, ולכך אין צורך אף לא בכדי קליפה (רש"ל, מנחת יעקב). ואחרים אמרו שאף שנמלחו הדגים בקשקשיהם הריהם צריכים קליפה, ואולם הקשקשים הניטלים מן הדגים לאחר מליחתם (עם העופות) באים במקום הקליפה (ש"ך, גר"א, חו"ד, זבח"צ). **ודגים משום דרפו קרמייהו** שכן הקרום שלהם רך (רש"י), ובשונה מעורם של העופות שהוא קמוט, שיש בו קשיחות הגורמת להאטה של יציאת הדם. אכן הסבירו המפרשים כי הכוונה רק לדגים שהוסרו קשקשיהם, אבל הדגים שלא הוסרו קשקשיהם, עורם קמוט אף יותר מזה של העופות (רא"ש).

אורה ההלכה

דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסור למלוח בשר עם דגים, ואפילו בשר עופות עם דגים, לפי שהדגים פולטים כל צירם קודם שיפלוט העוף את דמו. ואם עבר ומלחן יחד — העופות מותרים, אבל מהדגים צריך ליטול כדי קליפה. כרב נחמן, וכהסבר הגמרא לדבריו. ואם לא ניטלו קשקשיהם כשנמלחו — מותרים (שקשקשים הריהם כקליפה. גר"א). ויש אסורים את כל הדגים אם אין בהם ששים נגד העופות, שאנו משערים במליחה בשישים, וכך נהגים הלכה למעשה. ואף לשיטה זו, באופן שכבר אין בהם קשקשים, שכיון שעורם רך הריהם פולטים מיד. אבל אם יש בהם קשקשים — מותרים, כיון שאינם פולטים מיד ואינם בולעים מן העופות. שמתוך שהם טרודים לפלוט אינם בולעים. (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ו ה"י. ש"ע י"ד ע, א).

